

FARKIS TÍMEA

egyetemi docens
Pécsi Tudományegyetem
Romanisztika Intézet, Olasz Tanszék
farkis.timea@pte.hu

AZ ERZSÉBET TUDOMÁNYEGYETEM KESZTHELYI NYÁRI EGYETEMÉNEK OLASZORSZÁGI KAPCSOLATAI, 1934–1936

*A tanulmány a pécsi Erzsébet Tudományegyetem keszthelyi nyári egyetemének és a diákoknak épült üdülöház első két évét mutatja be. Az italianista professzor Kastner Jenő olaszországi kapcsolatait elemzi, kiemelve azok jelentőségét a nyári egyetem kurzusainak szervezésében. Kitekintést nyújt az olasz–magyar diplomáciai és kulturális egyezményekre, amelyek alapvetően határozták meg a keszthelyi nyári egyetem kurzusainak, előadásainak koncepcióját, valamint az Olaszországgal való szoros együttműködés mérföldköveit. Levéltári források segítségével rekonstruáljuk a pécsi Erzsébet Tudományegyetem Olasz Tanszéke vezetőjének, dr. Kastner Jenőnek pécsi tevékenységét, az üdülöház létrejöttének körülményeit.**

Kulcsszavak: Keszthely, nyári egyetem, Olaszország, Kastner Jenő

THE ITALIAN CONNECTIONS OF THE SUMMER UNIVERSITY IN KESZTHELY OF THE ERZSÉBET UNIVERSITY OF SCIENCES, 1934–1936. The study presents the first two years of the summer university of the Elizabeth University of Pécs in Keszthely and the holiday home built for the students. The Italianist professor Jenő

* Jelen írás előzményei: A Magyar Levéltárosok Egyesülete 2025. évi vándorgyűlésén elhangzott *Az Erzsébet Tudományegyetem keszthelyi nyári egyeteme – A kezdetek: Koltay-Kastner Jenő (1934–1936) az alapító*, <https://www.mlevandorgyules.hu/documents/program2025.pdf> előadás, „A Magyar Történelmi Társulat és annak Dél-dunántúli Csoportjának *Fejezetek a magyarországi oktatás- és neveléstörténetből* című konferenciájának *Az Erzsébet Tudományegyetem keszthelyi nyári egyeteme és külföldi párhuzamai* előadása, <https://tortenelmitarsulat.hu/doc/news/felhiacutevaacutesmtt2025nyaacuterikonferencia.pdf>, továbbá FARKIS TíMEA, »A tudományos kutatás szempontjából mindegy az, hogy hol él az ember: Pécsen, Rómában vagy Szegeden« (Koltay-Kastner, 1966). Koltay-Kastner Jenő italianista tudós szerepe a keszthelyi nyári egyetem szervezésében”, in *Olasz mint második idegen nyelv. Nyelvpedagógiai és alkalmazott nyelvészeti tanulmányok*, szerk. KOLLÁR Andrea és HORVÁTH Zoltán (Szeged: Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kara, 2025), 9–23.
<https://publicatio.bibl.u-szeged.hu/37322/1/SZTE-Glottodidaktika1online.pdf#page=10> című tanulmány.

Beérkezett 2025. 09. 15.

Közlésre elfogadva 2025. 10. 15.

Copyright GERUNDIUM

Kastner's relations with Italy are analyzed, highlighting their significance in the organization of the summer university courses. It provides an overview of the Italian-Hungarian diplomatic and cultural agreements, which fundamentally determined the concept of the courses and lectures of the Keszthely summer university, as well as the milestones of close cooperation with Italy. With the help of archival sources, we reconstruct the activities of Dr. Jenő Kastner, the head of the Italian Department of the Elizabeth University of Pécs, in Pécs, and the circumstances of the establishment of the holiday home.

Keywords: Keszthely, summer university, Italy, Jenő Kastner

Koltay-Kastner Jenő, az alapító

Az 1921. évi XXV. törvénycikk a kolozsvári és pozsonyi magyar királyi tudományegyetem ideiglenes áthelyezéséről rendelkezett, a kolozsvári Ferenc József-tudományegyetem ideiglenesen Szegeden, az 1912. évi XXXVI. törvénycikkkel felállított pozsonyi Erzsébet királyné-tudományegyetem pedig ideiglenesen Pécssett nyer elhelyezést.¹ Ennek megfelelően már

„1922. március elején létrejött a megállapodás az evangélikus egyház és az Erzsébet Tudományegyetem között a lutheránus teológiai fakultás megszervezéséről soproni székhellyel. Júliusban Klebelsberg Kuno kultuszminiszter pécsi látogatásakor véglegesítették az univerzitás infrastrukturális alapjait.”²

Az egyetem első tanévnyitó ünnepsége 1923. október 14-én volt, amikor Klebelsberg Kunó megnyitó beszédében a pécsi Erzsébettudományi Egyetemet a magyar művelődés vidéki gócpontjának nevezte, és megállapította, hogy „[a]z Erzsébet tudományegyetem tanári karát olyan igaz tudományos szellem hatja át, hogy meg vagyok róla győződve, hogy meg fogja alkotni itt a Mecsek alján a magyar Heidelberget”.³ Ebbe az oktatáspolitikai koncepcióba illeszkedett a Bölcsész-, Nyelv- és Történettudományi Karon belül az Olasz Tanszék megszervezése, amelynek vezetésére Kastner Jenő (1892–1985) kapott felkérést. A Pécsi Egyetem Levéltárában található a Magyar Királyi Erzsébet-Tudományegyetem Bölcsész-, Nyelv- és Történettudományi Karának dr. Kastner Jenő egyetemi magántanár

¹ 1921. évi XXV. törvénycikk a kolozsvári és pozsonyi m. kir. tudományegyetem ideiglenes áthelyezéséről, <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=92100025.TV>.

² LENGVÁRI István, „Az Erzsébet Tudományegyetem rövid története”, *Per Aspera ad Astra. A Pécsi Tudományegyetem művelődés- és egyetemtörténeti közleményei* 10, 1–2. sz. (2023): 20.

³ KLEBELSBERG Kunó, *Magyar Heidelberg*, in *Gróf Klebelsberg Kuno beszédei, cikkei és törvényjavaslatai 1916-1926* (Budapest: Atheneum, 1927), 494.

budapesti főreáliskolai tanár egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezésének dokumentuma.⁴

„A pécsi egyetem Olasz Intézetének professzora mesterien értett hozzá, hogy tanítványait értelmes feladatok elvégzésére ösztönözze. Drasenovichot Zágrábba küldte, kollégáit, Kardos Tibort és Kolozsvári Grandpierre Emilt az olasz-magyar humanizmus és a modern olasz dráma kutatására buzdította. Legtehetségesebb pályakezdő tanítványával ugyancsak belekapott Zrínyibe. Kardos Tibor is írt a könyvjegyzetekről [gazdagítva Drasenovich eredményeit], s ő vállalkozott Marzino hatásának az eposzt befolyásoló korszerű felmérésére.”⁵

Kastner még 1915-ben, az itáliai hadifogságban⁶ tanult meg olaszul, s kezdte meg azt a munkát, amelynek köszönhetően magyarországi italianisták generációi csatlakoztak hozzá és kutatásaihoz.

„Ettük a fogság kenyerét. Előbb marhakocsikba zárva egy doboz húskonzerv mellé, melynek ki kellett tartania a kétnapos út alatt Genováig. Aztán ettük a finom zsemle képeben, rég nélkülözött fehér asztal mellett a hajón, mely Palermóba szállított. Most Cariniban, egy tengerpart melletti városkában tengettük életünket huszonegyen tiszték. A fogolytábornak átalakított kolostor ablakából ki lehetett látni messze, Ischia szigetéig [...]. Az én cellám a csönd cellája maradt, hol lassanként kis könyvtárba gyűltek régi ismerősök, az olasz remekírók, érkeztek új látogatók – emlékszem, milyen örömmel fedeztem fel Pirandellót akkoriban, mikor még messze volt mai hírnevétől! – és minden hónap elsején rámnnyitott az öreg, konzervatív gondolkodású Nurra antológia, az ifúságtól pezsgő firenzei Marzonuo, a filozófus »Critica«.”⁷

1926-ban Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter a római egyetemen (La Sapienza) a honoris causa diploma átvételekor bejelentette a magyar kormány azon

⁴ „Folyó évi február hó 29.-én 1400 szám alatt kelt felterjesztésére tudomás és további eljárás végett értesitem a tek. Tanácsot, hogy előterjesztésemre a Kormányzó Ur Ő Főméltósága Budapesten 1924. évi június hó 26. napján kelt magas elhatározásával dr. Kastner Jenő egyetemi magántanárt, budapesti V. ker. állami főreáliskolai tanárt a magyar kir. Erzsébet tudományegyetemen az olasz nyelv- és irodalom tanszékére egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá kinevezni méltóztatott.” PTE-EL VIII. 107. e. 6. d. 376/1923-24.

⁵ Kovács Sándor Iván, „A szigorú filológus: Koltay-Kastner Jenő”, *Irodalomtörténet* 24/74 (1993): 229., https://adt.arcanum.com/hu/view/IrodalomTortenet_1993/?query=koltay-kastner+jen%C5%91&pg=309&layout=1

⁶ KASTNER Jenő egy. ny. rk. tanár, „Börtönben”, *Pécsi Napló*, 36. (1927), 74–97. https://adt.arcanum.com/hu/view/PecsiNaplo_1927_04/?pg=134&layout=1&query=+p%C3%A9csi+napl%C3%B3+C+1927.+%C3%A1prilis+17.

⁷ KASTNER, „Börtönben”, 9.

szándékát, hogy a római Történeti Intézetet átalakítja, és létrehozza 1928-ban a Római Magyar Akadémiát. Az új magyar intézet igazgatói

„egyúttal a Római Tudományegyetem, a La Sapienza 1929/30-as tanévben alapított magyar tanszékének professzori tisztségét is betöltötték [Miskolczy Gyula, Koltay-Kastner Jenő, Genthon István, majd a háború után 1947–1949 között Kardos Tibor]. A római igazgatók feladata az épület fenntartásának és az intézet tudományos működésének biztosítása, az olasz tudományos és művészeti élettel való kapcsolatteremtés volt.”⁸

Gerevich Tibor, a Római Magyar Történeti Intézet igazgatója dr. Thienemann Tivardart, akkori dékánt arra kéri, hogy Kastner Jenő római kiküldetésével kapcsolatos intézkedéseket „fogatosítani szíveskedjék”⁹. Továbbá a kari ülésen határozatot hoztak, hogy a Magyar Tudományos Akadémia főtitkárát, dr. Balogh Jenő urat értesíteni kell arról, hogy dr. Kastner Jenőnek tanulmányi szabadságot kérvényeztek, és erről 1925. október 29-én hivatalos levelet is küldenek:

„Dr. Gerevich Tibor egyetemi ny.r. tanár urnak a Római Magyar Történelmi Intézet igazgatójának: Nevezett nyilvános rendkívüli tanárnak a folyó tanév I. felére november hó 15.-i kezdettel való szabadságot iránt a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi Miniszter Urhoz előterjesztést tettem. Legyen szabad ez alkalommal Méltóságodat biztosítani arról, hogy a m.kir. Erzsébet tudományegyetem minden alkalmat meg kíván ragadni, amely közte és Méltóságod bölcs vezetése alatt álló Római Magyar Történelmi Intézet között a kapcsolatot szorosabbra fűzi.”¹⁰

A római egyetem aulájában 1926. március 16-án olasz nyelven adott elő Klebelsberg Kunó, és akkor már múlt időben beszélt arról, hogy *javallatára „a nemzetgyűlés törvényt alkotott a fiú- és leányközépiskolákról.*

Mindkét törvénynek lényeges rendelkezése az olasz nyelvnek és irodalomnál kötelező tantárgyként való bevezetése a magyar középiskola tantervébe. Pedagógusnak nem kell bővebben magyaráznom, hogy a középiskola az egész tanügynek éppen az a része, amely a gyakori módosításokat a legkevésbé bírja meg és éppen azért igen fontos okoknak kellett lenni azoknak, melyek e lépésre készítették. Figyelembe vettem, hogy az olasz nyelv rendszere, az olasz nyelvtan logikailag legalább is annyira kicsiszolt, mint a francia vagy a német és ilyen körülmények

⁸ SÁRKÖZY Péter, „Valljon s mikor leszön jó Rómában lakásom? Kérdések a Római Magyar Akadémia sorsáról”, *Hitel. Irodalmi, társadalmi és művészeti folyóirat*, 2022. <https://hitelfolyoirat.hu/2022/07/05/sarkozy-peter-2/>.

⁹ PTE EL VIII. 107.e. 7. d. 14/1925-26.

¹⁰ PTE EL VIII. 107.e. 7. d. 14/1925-26.

között arra a logikai iskolázásra, melyet egy tökéletesen kifejlesztett grammatika a tanuló elméjének nyújt, teljesen megfelel. Ezenfelül az olasz nyelvnek a latin nyelvel való nagy belső rokonságánál fogva az olasz és latin nyelv tanítása a középiskolában egymást kölcsönösen támogatja. De korántsem ezek az érvek voltak rám döntő hatással, hiszen a középiskolai nyelvtanítás célja koránt sincs kimerítve a grammatika rendszerének és a szókincsnek elsajátíttatásával. Nem szabad beérnünk azzal sem, hogy az olvasmányok révén futó bepillantást engedjünk az illető nemzet irodalmába. Arra a magasabb célra kell törekednünk, hogy a tanuló kerek képet kapjon egy nép kultúrájának lényegéről.”¹¹

A Klebelsberg Kunó által képviselt

„oktatáspolitikai reformnak köszönhető az, hogy Magyarországon megjelent a közoktatásban az olasz nyelv és irodalom oktatása hivatalosan, törvény által szabályozottan. (...) Az 1924. évi XI. törvénycikk a középiskoláról rendelkezett tehát arról, hogy a reál gimnáziumok, és a reáliskolák rendes tantárgyai közé bekerüljenek a következő tantárgyak: angol vagy francia vagy olasz nyelv és irodalom.”¹²

Ennek fényében, a csak néhány éve elfogadott törvénynek megfelelően, a Kastner Jenő pécsi oktatásszervező tevékenységével kapcsolatos kutatások kiemelik, hogy az olaszországi tudományos élettel, annak magyarországi megjelenítésével foglalkozó italianista meghatározó szerepet játszott Pécs város és Magyarország kulturális életében egyaránt. Az 1924–25-ös akadémiai évben dr. Kastner Jenő már a pécsi Olasz Tanszék működtetéséhez szükséges feltételek javítását kéri. Levelében olasz lektort kér a budapesti olasz követségtől, továbbá 1925. május 23-án kelt levelében kéri, hogy a pécsi állami főreáliskolában az olasz nyelv kötelező tárgyként való tanítását vezessék be, és könyvtárfejlesztésre is kér anyagi támogatást: *„Az olasz szeminárium könyvtára ezidőszerint csupán abból a kis könyvanyagból áll, mit részint a régi püspöki könyvtárból lehetett kiválogatni, részint utolsó római tartózkodásomkor sikerült ajándékképp megszerezni.”*¹³

Klebelsberg Kunó még 1926-ban, Rómában tartott beszédében Pietro Fedeléhez fordulva kezdi beszédét.

„Fedele ő excellenciája, az Önök mélyen tisztelt kultuszminisztere, akinek működését mi, külföldi kollégái állandó figyelemmel és folyton növekvő nagyrabecsüléssel kísérjük, kitüntetett engem azzal, hogy felszólított előadás tartására arról,

¹¹ KLEBELSBERG KUNÓ, „A római egyetem aulájában 1926. március 16-án olasz nyelven tartott előadás”, *Gróf Klebelsberg Kuno beszédei, cikkei és törvényjavaslatai 1916–1926* (Budapest: Atheneum, 1927), 238–239.

¹² KENDEH-KIRCHKNOPFNÉ FARKIS Tímea, „Az interkulturális kompetencia fejlesztése az olasz nyelv és irodalom középiskolai oktatásában”, *Magyar Református Nevelés* (2022): 6–7.

¹³ PTE EL VIII. 107.e. 7. d. 276/1924-25.

hogy miként lehetne az Olasz- és Magyarország között fennálló hagyományos szellemi kapcsolatokat kifejleszteni és mind szorosabbá tenni.”¹⁴

Kastner pedig már cselekedett is. 1928. április hó 30-án, és május 9-én nyújtotta be felterjesztési kérelmét a Rektornak, dr. Vasváry Ferencnek, amelyben kéri, hogy Pietro Fedele olasz közoktatásügyi miniszter urat a tiszteletbeli bölcsészettudományi címmel tüntesse ki az Erzsébet tudományegyetem. Az egyetem bölcsészettudományi karának II. rendkívüli kari ülésén [Bizottsági tagok: dr. Hodinka Antal, dr. Gyomlay Gyula és dr. Holub József ny. r. tanárokból] vette beható tárgyalás alá.

„A javaslatnak és az alapjául szolgáló jelentésnek meghallgatása után a kar titkos szavazással, szótöbbséggel, tíz szavazattal egy ellenében elhatározta, hogy Pietro Fedele olasz közoktatásügyi miniszter urat a tiszteletbeli bölcsészettudományi címmel tünteti ki és felavatás engedélyezése végett a nagyméltóságú vallás-és közoktatásügyi miniszter ur utján felterjesztést intéz a Kormányzó Úr Ő Főméltóságához.”¹⁵

1928 májusában a helyi pécsi újságban megjelent az erről szóló tudósítás is:

„Pietro Fedele olasz kultuszminiszter a pécsi egyetem díszdoktora. A pécsi Erzsébet tudományegyetem bölcsészeti kara folyó hó 9-én tartott rendkívüli kari ülésén elhatározta, hogy Pietro Fedele olasz kultuszminisztert díszdoktorává avatja. Ezzel a pécsi egyetem, mely a budapesti mellett a második olasz katedrával bíró egyetem, ki akarja venni részét abból az ünneplésből, mely Fedele olasz kultuszminiszterben az olasz-magyar szellemi megértés kiváló úttörőjét tiszteli meg.”¹⁶

Magyarország és Olaszország diplomáciai kapcsolatai egyre erősebbé váltak most már helyi szinten is. Alig egy év telt el azóta, amikor Benito Mussolini olasz és Bethlen István magyar miniszterelnök aláírta 1927. április 5-én Rómában, a Palazzo Chigi dísztermében az olasz–magyar örök barátsági szerződést.¹⁷

„1927. szeptember 12-én, Mussolini személyes közbenjárása következtében igen kedvező feltételekkel, a házadó fizetésének kötelezettségétől mentesítve, sikerült a Palazzo Falconierit az újonnan alapítandó római Collegium Hungaricum szá-

¹⁴ KLEBELSBERG Kunó, „A római egyetem aulájában”, 233.

¹⁵ PTE EL VIII. 107.e. 10. d. 234/1927-28.

¹⁶ *Dunántúl*, 1928. május (18. évfolyam, 99–122. szám), 4.

¹⁷ A szerződés eredeti példánya, három nyelven a következő linken tanulmányozható: <https://archives.ungeneva.org/traite-damitie-et-de-comciliation-et-darbitrage-entre-litalie-et-la-hongrie-signee-a-rome-le-5-avril-1927-enregistrement-de-ce-traite-2/download?token=54c03807992272d679d9ee3ef03d3d4e698f5266490917303992add3aad0674b>.

Magyar nyelven: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=92700028.tv>.

mára megszerezni. [...] Gerevich volt a kivitelező: az előnyös feltételek minden bizonnyal az ő kapcsolatainak és tárgyalókészségének voltak köszönhetőek. Klebelsberggel együttműködve pedig sikerült azt is elérnie, hogy a magyar–olasz szellemi kapcsolatok erősítésében aktívan közreműködő olasz méltóságok, köztük Fedele közoktatásügyi miniszter, magyar állami kitüntetést kapjanak. [...] Ugyanakkor, mivel anyagi okokból egyszerre több magyar intézményt nem lehetett Rómában fenntartani, az általa vezetett Történeti Intézet is a Falconieri-palotába költözött.”¹⁸

Mindeközben a pécsi Erzsébet Tudományegyetemen dr. Kastner Jenő az 1928–29-es akadémiai évben kérelmezi az olasz koronarend tiszti keresztjének elfogadását, és engedélyt kér viselése iránt.¹⁹ Az 1929–30-as tanévben levelet ír,²⁰ hogy tanítványa, Kardos Tibor rendkívüli ösztöndíjban részesülhessen. Dokumentált dr. Kastner Jenő ny. r. tanár kiküldetésének kérelmezése a Palermóban tartandó olasz Risorgimento Kutató Egyesület XVIII. Kongresszusára²¹, mint ahogy hivatalos kiküldésének engedélyezése is a bolognai Marsigli ünnepélyekre²². Mindez mutatja, hogy Olaszország és Magyarország között, valamint az Erzsébet Tudományegyetem és jelentős itáliai intézmények közötti tudományos kapcsolattartás volt Kastner professzor küldetése, és tevékenységének alappillére.

Kastner Jenő az 1932/33-as tanévben a Magyar Királyi Erzsébet-Tudományegyetem Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Karának dékánja, 1927-től a Korvin Máttyás Társaság pécsi tagozatának vezetője, az 1935-ben alapított *Pannónia* folyóirat alapító tagja és szerkesztője volt. 1936-ig vezette a pécsi Olasz Tanszéket, ettől az évtől már a Római Magyar Akadémia igazgatójaként, Gerevich Tibor utódjaként is dolgozott.²³

I. Az Erzsébet Tudományegyetem keszthelyi nyári egyeteme: 1934–35

Magyarországon Debrecenben 1927-ben létrejött nyári egyetem példáját követte a pécsi Erzsébet Tudományegyetem, és 1934-ben az Egyetemi Tanács határozatában döntött a keszthelyi nyári egyetem létrehozásáról.²⁴ 1934 nyarán több újság, folyóirat

¹⁸ UJVÁRY Gábor, „Egy tudós kultúrpolitikus kalandjai Rómában és a magyar hivatalokban. Gerevich Tibor és a római Magyar Akadémia”, *Történelmi Szemle* 50, 2. sz. (2008): 207.

¹⁹ PTE EL VIII. 107.e. 199/1928-29.

²⁰ PTE EL VIII. 107.e. 65/1929-30.

²¹ PTE EL VIII. 107.e. 299/1929-30.

²² PTE EL VIII. 107.e. 117/1930-31.

²³ Bozsó Judit, „A Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem Olasz Tanszékének története (1924–1940)”, *Mediterrán és Balkán Fórum*, 2010, 11. 18–24. <https://btk.pte.hu/sites/btk.pte.hu/files/2022-11/mediterran201001.pdf>.

²⁴ Dezső Krisztina, „Az Erzsébet Tudományegyetem Keszthelyi Nyári Egyeteme”, *PTE ETKK Történeti Gyűjtemények Osztályának blogja*, 2022. https://tgyoblog.lib.pte.hu/ete-nyari-egyeteme/#_ftnref5.

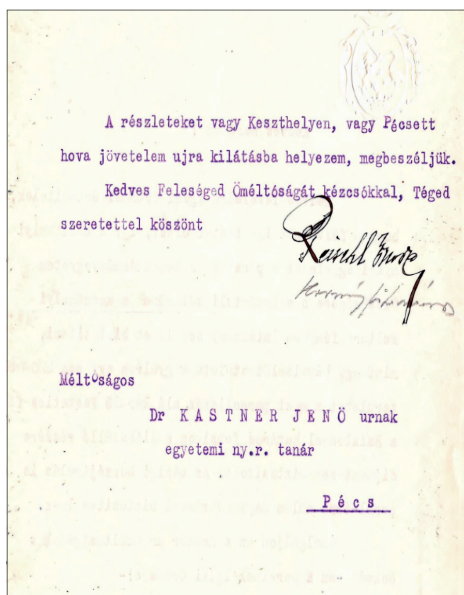
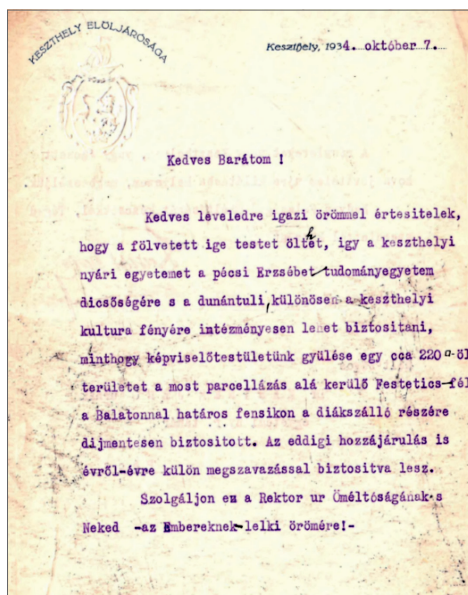
számolt be a keszthelyi nyári egyetem programjairól, arról az egyéni karakterről, amelyet az alapító egyetem vezetése is fontosnak talált az ötlet befogadásakor. 1934-ben augusztus 6-án a Dunántúl hasábjain a következő címmel jelenik meg tudósítás:

„Nagy sikere van a pécsi egyetem keszthelyi előadásainak. A nyári egyetem állandósulni fog. A kedves balatoni fürdővárosnak, Keszthelynek az idén a pécsi egyetem adott jelentőséget és nem remélt idegenforgalmat. A nyári egyetem gondolata százszázalékosan beváltotta a hozzáfűzött reményeket. Előadó tanárok, külföldi hallgatók, érdeklődő közönség lepte el Keszthelyt, ahol az idegenek minden igénybevehető lakást megszállottak, Keszthely népszerű városbírája, Reischl Imre kormányfőtanácsos, aki kezdettől fogva meleg szeretettel karolta fel a tervet, meglegedetten dörzsöli kezét: – Emberek, ez szépen sikerült, ezt jövőre is megcsináljuk! És valóban a nyári egyetem iránt megnyilatkozott érdeklődés és nagy forgalom után ítélve ennek az életrevaló, hasznos elgondolásnak jövője van. A pécsi egyetem tanácsának megértése, Kastner Jenő dr. egyetemi tanár előkészítő munkája biztosította a keszthelyi nyári egyetem legteljesebb sikerét. Előadóknak olyan tanárokat sikerült megnyerni, akik európai viszonylatban is számottevők. Aki ma Keszthelyen jár, csupa pécsi ismerőst talál. Ott van Tóth Zsigmond dr. egyetemi tanár, Kastner Jenő egyetemi tanár, Máté Károly dr. egyetemi magántanár, Tyukodi Franciska dr. egyetemi tanársegéd, Mile Champard francia lektor, Bruckmayer Józsa tanítónő. Egy napra ellátogatott Baumann Emil bankigazgató is. Az egyetem megnyitásán Weszely Ödön dr. prorektor jelent meg, Tóth Zsigmond dr., Krisztics Sándor dr., Kiss Jenő dr. egyetemi tanárokkal. Impozáns jelenet volt, amikor a múzeum előcsarnokában tartott megnyitó ülésre a pécsi egyetem tanácsa bevonult. A hallgatóság soraiban ott láttuk a pécsi egyházmegyének egyik legidősebb tagját, Szalczér Sándor ny. bártai plébánost, aki két évtizedet meghaladó idő óta Keszthelyen él nyugalomban. A 82 éves, pompás egészségnek örvendő Szalczér bácsit a Pécs után való érdeklődés hozta a megnyitóülésre. A megnyitó óta a gazdasági főiskolán adott elő napról-napra fokozódó érdeklődés kíséri.”²⁵

Reischl Imre Kastner Jenőnek 1934-ben írt levele (1. kép) megelőlegezi azt a szívélyes, baráti fogadtatást, amellyel Keszthely nagyközsége az italianista professzor kezdeményezését befogadta, támogatta. Számptalan érv szolt Keszthely²⁶ mellett: a vasúti hálózat, a hajózás, a kikötők, a pezsgő vitorlásélet, a fürdőkultúra, az iskolavárosi lét. Idegenforgalmi szempontból az egyre erősödő Balaton-kultusz is erre a településre irányította a szervezők figyelmét.

²⁵ *Dunántúl*, 1934. augusztus (24. évfolyam, 172–196. szám) 3.

²⁶ PILKHOFFER MÓNIKA, „Az Erzsébet Tudományegyetem pécsi épületei, *Per Aspera Ad Astra* 1, 2. sz. (2014): 37–60.

1. kép. Reischl Imre levele dr. Kastner Jenő egyetemi tanárnak²⁷

1934-ben Bódy Zoltán, Zala vármegye alispánja a keszthelyi nyári egyetem fenntartási költségeire 100 pengőt, valamint a keszthelyi, a nagykanizsai és a zalaegerszegi reál-gimnáziumban tanuló 1-1-1 fő diák költségeire (3 × 80 pengő) utalt az egyetemi alapítvány számára.²⁸ Az iratok között található egy, az 1934-es nyári egyetemre való visszautaló okirat²⁹, amelyben Kastner 1400 pengőt kér, hogy a „*múlt évi gyakorlattal megegyezően a Betegápolási-alapból 16 hallgatónak ingyenes, 8 hallgatónak féligingyes elhelyezésére és ellátására a tanfolyam három hetes tartamára*” az ellátást biztosítani tudják. Az egyetemi karok a rászorultság, a tanulmányi eredmény (szigorló hallgatók), valamint orvosi igazolást figyelembe véve, pályáztatás alapján delegálták a nyári egyetemen részt vevő diákokat. Ez a rendszer kisebb-nagyobb módosításokkal érvényesült a későbbiekben is. Az 1934-es nyári egyetem összköltsége – Kastner beszámolója alapján, amelyet a kereskedelmi minisztériumba küldött – 6000 pengő volt, és fontosnak tartja kiemelni, hogy ez a bekerülési költség, mintegy 15 000–20 000 pengő forgalmat generált a régióban³⁰. Ami pedig a meghívott külföldi oktatók költségeit illeti, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumhoz intézett levél szerint a kért összeg a Németországgal, Ausztriával, Olaszországgal kulturális egyezmények koncepciójába illett. Az 1936-os nyári egyetem meghívott olasz előadóinak és diákjainak költségét (300 pengő) már

²⁷ PTE EL VIII. 101.b. 58.d.1164./1934-35.

²⁸ PTE EL VIII. 108. Keszthelyi Diáküdlő iratai – vegyes iratok 1938–1948, 1934-35./82.

²⁹ PTE EL VIII. 101.b.58.d.108. Keszthelyi Diáküdlő iratai – vegyes iratok 1938–1948, 1934-35./82.

³⁰ PTE EL VIII. 101.b. 58.d.1164./1934-35.

a Vallás- és Közoktatási Minisztérium utalta³¹ a pécsi egyetem Questurájának a két ország között fennálló kulturális egyezménynek megfelelően. 1935-ben a Magyar Királyi Kereskedelmiügyi Miniszter 3000 pengő támogatást küldött a pécsi Questurára, békérte azonban az 1935-ös nyári egyetem résztvevőinek pontos névsorát, az előadók nevét, a megvalósuló programot. Ugyanakkor felajánlotta az esemény publicitásának lehetőségét Magyarországon és külföldön egyaránt.³²

A *Magyar Szemle* 1935-ben megjelent számában maga a szervező, alapító dr. Kastner emlékezik vissza a kezdetekre, megindokolva azt is, hogy miért volt szükség egy harmadik nyári egyetem létrehozására Magyarországon. 1934 nyarán

„a pécsi Erzsébet Tudományegyetem egy első, félénk kísérletet tett arra, hogy a világháború óta európaszerűt oly népszerű nyári egyetemi gondolat megvalósítói közé szegődjék. A legfontosabb megfontolás, mi a terv ellen eleve is felvetődhetett, az volt, hogy van-e hát a magyar művelődésnek egy ilyen új intézmény megteremtésére szüksége. Nem lesz-e henye, fölösleges sallang, mely él ideig-óráig, de szerves funkcióra soha sem lesz képes. Egy vidéki egyetemnek az a törekvése, hogy a tudomány népszerűsítő műveléséből részt kérjen, magában aligha lett volna elégséges érv az önigazolásra. Hiszen akkoriban már szilárd alapokon állt két nyári egyetemünk, s mindkettőjüknek két különböző típust sikerült megvalósítania e téren. Ott volt Debrecen, mely főként külföldi hallgatóság felé fordul és a magyar honismeret alapanyagát közvetíti a legkülönbözőbb fajok, népek és nemzetek fiainak. Országunk ily általános kultúrpropagandájára alig is találunk alkalmasabb helyet Debrecennél, az idegen számára magyar exotikumként ható Hortobágnak és minden etnográfiai különlegességének fővárosánál. A másik nyári egyetem jellemét a Pázmány Péter és a hercegprímási székhely szelleméből rejlt, a magyar ifjúsághoz intézett világnézeti mondanivalók szabják meg. Szabadott és lehetett-e a két meglévő típus mellé a magyar művelődés hasznára egy harmadikat keresni, úgy hogy annak céljai az előbbi kettő céljait ne messék, hanem más irányban kiegészítsék? E megfontolások ellenére sem lehetett azonban félreismerni több különleges körülmény és megoldandó feladat biztatását. Elsősorban a Dunántúl egyeteme, ha ennek az országrésznek nyugat felé közvetítő történeti szerepét ma is eleven tradíciónak vallja, gondolhatott arra, hogy nyári egyetemével a külföldi kultúrkapcsolatok további kiépítését a maga módján szolgálja. A magyar ifjúságnak megadni a lehetőséget arra, hogy – amikor a jelenlegi viszonyok közt oly kevésnek közülük jut osztályrészül a külföldi tanulmányúttal való gazdagodás – bizonyos tudományos kérdések munkaközösségében néhány hétig külföldi bajtársakkal élhessen együtt: ez volt a fő cél. Tenni akartuk pedig ezt a Dunántúlnak egy olyan pontján, mely egyúttal az egyetem hallgatóinak

³¹ PTE EL VIII. 108. 452./1934-35.

³² PTE EL VIII. 108. Keszthelyi Diáküzlő iratai – vegyes iratok 1938–1948. 1856/1934-35.

üdülést is nyújtson, idegenforgalmi szempontból pedig vonzóerőt gyakoroljon belföldi és külföldi hallgatóságra egyaránt, így vetődött fel az a terv, hogy a pécsi egyetem a Balaton partján, mégpedig annak egyetlen városi kultúrával bíró fürdőhelyén, Keszthelyen alapítsa meg nyári székhelyét.”³³

Az 1934-ben megszervezett első keszthelyi nyári egyetem komoly érdeklődésre, támogatókra³⁴ talált.

„Az egyetem létrejöttét az Erzsébet Tudományegyetem mellett Pécs városa, Baranya vármegye, több Dunántúli város, köztük Keszthely anyagilag is támogatta. Az ügyet a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium is kiemelt anyagi támogatásban részesítette. A nyári egyetem intéző bizottságának elnöke Festetics György herceg, valamint Reischl Imre keszthelyi városbíró saját adományaikkal is hozzájárultak az intézmény létrejöttéhez.”³⁵

1934-ben Weszely Ödön prorektor nyitotta meg ünnepélyesen Keszthelyen a nyári egyetemet, kiemelve egyúttal a pécsi Erzsébet Tudományegyetem és a Georgikon Akadémia együttműködését is. Így méltatta a nyári egyetem létrejöttének, megszervezésének jelentőségét:

„Az angol 'University extension' mozgalom Amerikában, a nagy méretek hazájában is általánosan elterjedt. Voltaképpen itt született meg az igazi nyári egyetem gondolata. A praktikus amerikaiak nem az iskolaidőben, hanem nyáron és vidéken, valamely szép völgyben, vagy a tengerparton tartották ezeket a tanfolyamokat, sőt tovább mentek s a nagy melegben a rendes előadásokat is nem a városban tartották, hanem tanárok és hallgatók kivonultak a szabadba, így azután Amerikában a szabad egyetem igazán a szabadban volt s nyáron működött, így lett nyári egyetemmé. A nyári egyetemek csakhamar nagyon népszerűek lettek, mert a nyári egyetemen a hallgató két kellemes és hasznos dolgot egyesíthet: nyaralhat és a tudományokkal foglalkozhatik, felüdülhet testileg a friss szabad természet ölében s felüdülhet lelkileg, mert könnyedén és kellemesen merülhet a tudomány üde forrásába. A nyári egyetemeknek ez az általános célja volt az egyik gondolat, mely egyetemünk tanácsát vezette, midőn a keszthelyi nyári egyetem megszervezését elhatározta. (...) Azért választottuk a nyári egyetem székhelyéül Keszthelyt, mert földrajzi helyzete bepillantást enged a Dunántúl szívébe, fel a Balatonon Pannonhalmáig és azontúl a sok gyönyörű régi kultúrájú városig, végig a nyugati határtól a Duna mentén haladva a déli végekig. De Keszthely egyúttal régi

³³ KASTNER Jenő, „Nyári egyetem Keszthelyen”, *Magyar Szemle* 25, 9–12. sz. (1935): 273.

³⁴ PTE EL VIII. 101.b.58.d. 1164/1934-35.

³⁵ DEZSŐ, „Az Erzsébet Tudományegyetem...”

nemes hagyományok őrzője. A nagy Festetics György gróf itt alapította meg a Georgikont, a gazdasági akadémia őst, hogy ez a gyönyörű föld ne maradjon – mint Széchenyi mondta – ’nagy parlag’, hanem művelt módon műveltesék. De nemcsak az agrikultúrára, a föld miveltetésére gondolt a nagy férfiú, hanem a lélek művelésére is, hiszen ő rendezte a Helikoni ünnepeket, a magyar költőknek ezt a nagyszerű találkozóját, hol nemcsak egymással találkozhattak, hanem közönségükkel is. Íme, így kötelez bennünket a múlt és a jelen, az általános feladat és a speciális magyar feladat. Ezért állapították a nyári egyetem szervezői annak programját oly módon, hogy az előadások egy része a modern ember problémáit tárgyalja, az általános emberit, más része pedig a magyar kultúra kincseit ismereti, a magyar szellem termékeivel foglalkozik.³⁶

A *Soproni Hírlap* közli a háromhetes kurzus részletes programját³⁷ előadókkal és címekkel, megvalósult az eredeti koncepció: külföldi tudós professzorok, magyar tudósok idegen nyelven népszerűsítették tudományterületük legújabb kutatási eredményeit. Fakultatív volt a nyelvoktatás, lehetett olaszul, németül, franciául és magyarul is tanulni. Természetesen a pécsi Erzsébet Tudományegyetem négy karának professzorai, valamint a házigazda Georgikon Akadémia oktatói is tudomány-népszerűsítő előadásokat tartottak magyarul, németül, franciául és olaszul is a természettudományok, az orvostudomány legújabb kutatásainak eredményeiről.

Olaszországból érkezett Volpicelli Arnoldo, aki *A mai állam-eszményről* beszélt olaszul, Gerevich Tibor *A mai művészet* című előadását szintén olaszul tartotta meg, kivevített képekkel. Alberto Cianola olasz nyelven méltatta Madách műveinek magyar fordítását (*Szemelvények az új olasz Madách-fordításból*). Pécsi és soproni kirándulás is szerepelt a programban, hiszen a nyári egyetem vendégei a külföldi diákok mellett a négy egyetemi kar magyar hallgatói voltak. Amikor az 1934 nyarán megszervezett első nyári egyetem lezárult, az Erzsébet Tudományegyetem döntéshozói mérlegelték az elmúlt időszak tapasztalatait, és úgy döntöttek, hogy elkezdik a következő év programjának összeállítását, a hivatali, adminisztratív út betartásával. 1935 júliusában már Kastner Jenő az alábbi levéllel kereste meg a rektort:

„A pécsi Erzsébet tudományegyetem a Vallás- és Közoktatásügyi, Kereskedelemügyi és Földművelésügyi minisztériumok hozzájárulásával, valamint a Balatoni Intéző Bizottság és több dunántúli vármegye és törvényhatóság támogatásával folyó évi augusztus hó 1-től 20-ig másodízben rendezi meg a Keszthelyi Gazdasági Akadémia épületében és tanárainak közreműködésével Nyári Egyetemi tanfolyamát Festetics György herceg őfőméltóságának fővédnöksége alatt külföldi és hazai hallgatóság részére. A tanfolyam augusztus hó 1-én délelőtt 9 órakor

³⁶ WESELY Ödön, „A nyári egyetemek”, *Dunántúl*, 1934. augusztus (24. évfolyam, 172–196. szám), 4.

³⁷ *Soproni Hírlap*, 1934, 1–2.

a plébánia templomban tartandó Veni Sancte-val, 10 órakor pedig egyetemünk Tanácsának ünnepélyes rendkívüli ülésével nyílik meg melyen a Kultuszminiszter úr öngyméltósága megjelenését kilátásba helyezte. Ugyanezen a napon 11 órakor felavatjuk a hallgatóink számára most épített 50 ágyas üdülőházat, mely az első külön ily célra épített intézmény a Balaton partján. Egyetemünk ezeket az ünnepségeket a Dunántúlnak és a Balaton kultúrájának ünnepévé szeretné avatni s tisztelettel kéri Méltóságodat, hogy azon megjelenni méltóztassék. Egyben kérem, hogy amennyiben tiszteletteljes hívásunkak eleget méltóztatik tenni, ezt július hó 28.-ig a Keszthelyi Nyári Egyetem titkárságával (Keszthely, Gazdasági Akadémia) közölni méltóztassék, hogy szükség esetén szállásról is gondoskodhassunk.”³⁸

1935. november 29-én kelt az az ajándékozási szerződés, amelyben Keszthely nagyközség és a pécsi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem Diáküdülőház Alapítványának ajándékba adja

„a keszthelyi 4538.sztkv-ben A+519 sorsz.664/1.a. 1/64 hrszám alatt felvett 987□-öl terület ingatlant (:HelikonLigetben:) [...] A megajándékozó község ezennel megengedi, hogy az ajándékozás tárgyát képező ingatlan tulajdonjoga, ajándék címen, jelen szerződés törvényhatósági jóváhagyása után, a 'Pécsi Magyar királyi Erzsébet Tudományegyetemmel kapcsolatos Diákház Alapítvány' javára telekkönyvileg bekebeleztessek.”³⁹

A továbbiakban Keszthely község kikötötte, hogy az Alapítvány a telket nem adhatja el, nem terhelheti meg, és a közterheket 1936. január 1-jétől az Alapítványnak kell viselnie. A keszthelyi királyi járásbíróóság mint telekkönyvi hatóság 4084/t.1939.sz. végzése szerint az ingatlan a pécsi m. kir. Erzsébet Tudományegyetem Alapítványának nevére került, és még további kikötések kerültek feljegyzésre, miszerint

„ha az alapítvány bármi okból megszűnik, vagy az üdülőházat máshová helyezné át, végül azon esteben, ha a szóban lévő ingatlan alapítványszerű rendeltetésétől megvonatnék, az egész ingatlan az összes épületekkel együtt Keszthely nagyközségre száll és ellenszolgáltatás nélkül a község tulajdonába megy át”.⁴⁰

E bejegyzésnek a későbbiekben még jelentősége lesz, amely probléma bemutatása túllépne e tanulmány témáját és kronológiai áttekintésének kereteit. Az alapítvány által gondozott üdülőház anyagi körülményeinek vizsgálata egy következő irány, amely szo-

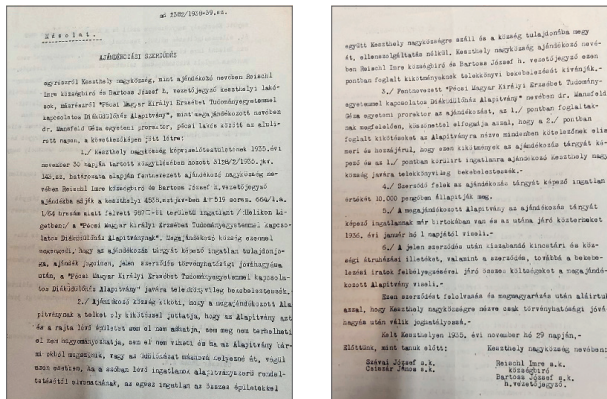
³⁸ PTE EL VIII.101.b. 60. d. 82/1935-36.

³⁹ PTE EL 2382/1938-39. sz.

⁴⁰ PTE EL 2382/1938-39. sz.

ros összefüggésben áll az ingatlan sorsának további alakulásával, egészen az államosításig. Rövid történeti áttekintést ad erről Dezső Krisztina korábban már idézett tanulmánya, aki szintén kiemeli, hogy több probléma is felmerült a nyári egyetem működése alatt. Birkás Géza már 1936-ban azt javasolta,

„hogy ne Keszthelyen, hanem Pécsen rendezzék meg a nyári egyetemet, hiszen ott minden feltétel: szállás, programok, megfelelő előadótermek, étkezési lehetősége rendelkezésre állnak, valamint a szervezés is egyszerűbb és olcsóbb lenne. Végül a tanács döntése értelmében maradt Keszthelyen a nyári egyetem, mivel már három éven keresztül ott került megrendezésre, egyfajta hagyományt szakítanának meg az áthelyezéssel, másrészt Pécs vonzereje nyáron nem vetekedhet a Balatonéval.”⁴¹

2. kép. Ajándékozási szerződés⁴²

II. A keszthelyi nyári egyetem olaszországi kapcsolatai

A Kastner Jenő által megálmodott nyári egyetem olaszországi kötődése már a kezdetekben egyértelmű volt. A keszthelyi előadók között találjuk azt az Arnoldo Volpicelli egyetemi professzort, akiről az 1934-es *Magyar Hírlap* így tudósít:

„Vasárnap nyílt meg ünnepélyesen az a fasiszta ankét, amelyet a pécsi egyetem nemzetközi jogi intézete rendezett. Az ünnepségre Pécsre utazott Anselmi Anselmo, az olasz testületügyi minisztérium főmunkaigazgatója, Volpicelli Arnoldo és Carli Filippo pisai egyetemi tanár, Colonna olasz követ és Pignatelli herceg, a budapesti olasz fascio elnöke. A magyar kormányt Pétery Ödön helyettes

⁴¹ Dezső, „Az Erzsébet Tudományegyetem...”

⁴² PTE EL 2382/1938-39. sz.

államtitkár, Torma Domonkos s Flandorffer Pál miniszteri osztálytanácsos képviseltek. Az olasz követet a Giovinezza⁴³ hangjaival fogadták az egyetem bejáratánál. (...) Az ankét második napján az első előadó Anselmi volt, aki a liberális individualizmussal és a marxista osztályharcra szemben. Mussolini fasiszta rendszerét ismertette. Utána Filippo Carti pisai egyetemi tanárnak, a fasiszta kereskedelmi szövetség gazdasági hivatala igazgatójának előadása következett a testületek működéséről. Az olasz tanár előadása után vita indult meg, amelyet Vasváry Ferencnek, a pécsi egyetem bölcsészeti tanárának felszólalása nyitott meg. A vita, amelyben Volpicelli Arnaldo, Anselmi Anselmo és Peternelli, a pécsi egyetem olasz lektora vett részt, főként arról folyt, hogy a fasiszta államrendszer nem ismeri a közigazgatási bíróság intézményét és hogy a testületi rendszer képviselői rendszer-e vagy sem.”⁴⁴

Arnaldo Volpicelli (1892–1968) olasz jogfilozófus jelentős szerepet játszott a fasiszta idején kibontakozó, a korporativizmusról (vállalati rendszerről) szóló vitákban. Ehhez a témához kapcsolódott a keszthelyi nyári egyetemen tartott előadása is. A fasiszta jogfilozófiához való hozzájárulása a mai napig vita tárgya. Arnaldo Volpicelli⁴⁵ Giovanni Gentile (1875–1944) tanítványa volt, aki a korszak egyik legfontosabb, Mussolini által a „legfasisztább” reformnak nevezett változását vezette be a közoktatásba, melynek kiemelkedő elemei a következők voltak. Bevezette az állami vizsgák rendszerét, amellyel biztosítani lehetett az oktatás minőségét. A *liceo classico*-t, a humántudományokat oktató gimnáziumot tette meg az egyetlen úttá, amely a felsőoktatáshoz vezetett, megerősítve ezzel a humanisztikus és klasszikus műveltség elsőbbségét a vezető réteg képzésében. A reform a katolikus vallásoktatást bevezette az elemi iskolákban is. Az iskola legfontosabb feladata a törvénytisztelet, a rend, a fegyelem és az engedelmség nevelése volt, mindezekkel az állam iránti szeretetet és tiszteletet kellett kifejezni. A reform jelentős mértékben növelte az oktatás központosítását és az autoriter állami ellenőrzést.

„Az 1923. október 1-jei keltezésű 2185. sz. Törvényerejű Rendelet 4. paragrafusa értelmében »a Királyság összes iskolájában a tanítás az Állam nyelvén történik. Azon helyiségekben, ahol hagyományosan más nyelvet beszélnek, ez tananyag lesz, plusz órák keretében.«”⁴⁶

⁴³ Az Olasz Fasiszta Párt himnusza 1924-től 1944-ig. Olaszország hivatalos himnusza, a Marcia Reale mellett általában ez a dal is elhangzott. A mostani olasz himnusz, az „Il Canto degli Italiani” (Az olaszok éneke), ismertebb nevén „Inno di Mameli” (Mameli himnusza) 1946-ban lett az ország hivatalos himnusza.

⁴⁴ *Magyar Hírlap*, 1934. április (44. évfolyam, 73–96. szám), 5.

⁴⁵ BOBBIO, Norberto, „A fasiszta ideológiája”, *Világosság* 34, 2. sz. (1993): 77.

⁴⁶ K. FARKAS Claudia, „Változatok az oktatásügyi diszkriminációra a fasiszta Olaszországban”, *Neveléstudományok* 13, 3–4. sz. (2016): 87.

Mivel Olaszország egységesítésekor az egyik legégetőbb probléma az analfabetizmus felszámolása volt, Gentile létrehozta a négyéves *Istituto Magistrale* intézményét az elemi iskolai tanítók képzésére.

„A 19. század utolsó harmadában Olaszországnak nem sikerült felzárkóznia az iparosodott európai országokhoz, bár az olasz lakosság száma elérte Franciaországét. Katonai vonatkozásban egyedül az olaszflottát nem szabadott lebecsülni, amely a Földközi-tenger térségében – az angol és a francia tengeri erő mögött – a harmadik legerősebb tengeri haderő volt. Olaszország – a hatalmas mű- és kultúrkincseket nem számítva – társadalmi összetétele közelebb állt a kelet-európai paraszti társadalmakéhoz: az analfabetizmus országosan 36% volt. A dél-olasz területek életszínvonala olyan alacsony volt, hogy a lakosság jelentős része – több millió ember – kivándorolt Amerikába, a kivándorlás feltartóztatására az olasz állam nem gördített akadályt.”⁴⁷

A Mussolini által fémjelzett időszak, az ún. Ventennio Fascista egyik legfontosabb problémája tehát az analfabetizmus felszámolása volt, amelyet az oktatásügy kiemelkedő ideológusainak kellett megoldani. Giovanni Gentile reformjának tehát ez volt az egyik legfontosabb feladata, amely egybeesett az olasz nyelv tanulásának bevezetésével.

„A Közoktatásügyi Minisztérium [majd 1929-től Nemzetnevelési Minisztérium] élén sűrűn váltották egymást a miniszterek, és a legteljesebb mértékben feláldozták Giovanni Gentile reformját, hogy eleget tegyenek Mussolini oktatásügyi víziójának, miszerint az oktatás minden szintjén és minden intézményében a fasiszták szellemében kell nevelni az ifjakat. A folyamatos változtatások és »kiigazítások« az 1923-as Origo-reformon végül azt eredményezték, hogy a Giuseppe Bottai által kidolgozott, és a Fasiszta Nagytanács által 1939 elején elfogadott Carta della Scuola programjait a nevelést már egyértelműen politikai tevékenységként értelmezték.”⁴⁸

Ami pedig a kisebbségi nyelvek használatát illeti,

„Olaszország valóban nem kívánt fellépni a kisebbségek ellen, csupán azt akarta elérni, hogy a dialektusok, melyeket akkoriban a műveletlen nyelvhasználattal azonosítottak, szoruljanak ki teljesen az iskolákból. Ennek az intézkedésnek a kisebbségi nyelvek is áldozatul estek. A fasiszták megerősödése irányváltást jelentett a belpolitikában: a túrértést lassacskán felváltotta a tiltás. Az erőszakos asszimiláció

⁴⁷ KAPRONCZAY Károly, „Véráldozatok az Alpok vidékén – Olaszország az első világháborúban”, *Valóság* 65, 9. sz. (2022): 15.

⁴⁸ K. FARKAS Claudia, „Változatok...”, 86.

nemcsak abban öltött testet, hogy a nyelvi szabályozást kiterjesztették az ország egészére, hanem abban is, hogy az olasztól eltérő nyelvek használatát minden szinten betiltották.”⁴⁹

Giuseppe Bottai, aki Nemzeti Oktatásügyi Miniszter volt 1936 és 1943 között, a fasiszta rendszer korporatív és ideológiai céljait próbálta még erősebben az oktatásba integrálni. A nevéhez fűződő reformkísérlet a *Carta della Scuola (Iskola Chartája)* néven ismert (1939) dokumentum fő pedagógiai elvei és céljai között tulajdonképpen a fasiszta ideológia kiteljesítése állt. Célja az volt, hogy a fasiszta állam igényeinek megfelelően teljesen megreformálja az iskolát, hangsúlyozva a diákok politikai és katonai felkészítését is. A fasiszta Olaszországban a nyári táborok (*campi estivi*) és a sportesemények a fasiszta nevelés és a tömegmozgósítás kulcsfontosságú eszközei voltak. Az Opera Nazionale Balilla (ONB) és 1937-től utódja, a Gioventù Italiana del Littorio (GIL) szervezte ezeket az ifjúsági táborokat.

A GIL célja a 6 és 21 év közötti olasz fiatalok félkatonai keretek között történő fasiszta szellemű nevelése volt. A nyári táborok (*campi estivi* vagy *campi Dux*) ideális helyszínt biztosítottak a fizikai edzésnek, a sportnak és az ideológiai elkötelezettség megerősítésének, távol az iskola hagyományos kereteitől. Bottai nevéhez kapcsolódik az egyetemi ifjúság körében szervezett Littoriali eseménysorozat, amelyet Alessandro Pavolinivel együtt kezdeményezett, és később Nemzeti Oktatásügyi Miniszterként is támogattott. A Littoriali dello Sport, della Cultura, dell’Arte e del Lavoro (Sport, Kultúra, Művészet és Munka Littorialéi) a fasiszta propaganda nagyszabású megnyilvánulásai voltak (1932–1940 között).

A rendezvények csúcspontját a nyári Littoriali (*Littoriali Estivi*) képezték, amelyek jelentős sport- és kulturális vetélkedőket foglaltak magukba, és egyértelműen a fasiszta rezsimet dicsőítő, harcos és versenyszellemű fiatalság bemutatkozásának helyszínei voltak. Bottai, amikor 1928-ban Magyarországra látogatott, nagyszabású ünnepséget rendeztek tiszteletére a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében, elhangzott a *Giovinezza* című fasiszta dal is. A banketten felszólalt Bottai is, kifejezve azt a reményét, „*hogy egy fiatal magyar generáció támadjon, amely a legenergikusabban legyen képes vezetni Magyarországot a biztos jövő felé*”.⁵⁰

Giuseppe Bottai irányába tett újabb magyar gesztus volt, amikor 1941-ben Magyarországra látogatásakor Kolozsváron a Ferencz József Tudományegyetemen díszdoktorává avatták.

⁴⁹ KOLLÁR Andrea, „Nyelvpolitika és nyelvi jogok Olaszországban egy többnyelvű közösség tükrében”, in *Nyelvi közösségek – nyelvi jogok* szerk. BENŐ Attila és SZILÁGYI N. Sándor. Kolozsvár, Románia: Anyanyelvűpolók Erdélyi Szövetsége, 2006, 187.

⁵⁰ *Magyarság*, 1928. április (9. évfolyam) / 87. sz. 7.

„Az ünnepély után Bottai miniszter Hóman Bálinttal együtt látogatást tett a Tudományegyetemen. Domanovszky Sándor meleg szavakkal ünnepelte az olasz vendéget és átnyújtotta neki az egyetem nagy jubiláris emlékérmét. Az egyetem aulájában Bottai miniszter bejelentette Hóman Bálintnak, hogy az olasz, kormány a jövő tanévtől kezdődően az ősi bolognai egyetem rendes magyar tanzéket szervez és előkészíti a XVI. században alapított, de később megszüntetett magyar kollégium visszaállítását.”⁵¹

Mindeközben Olaszországban Mussolini Giuseppe Bottai elképzeléseinek megvalósítását engedélyezte szerte az országban.

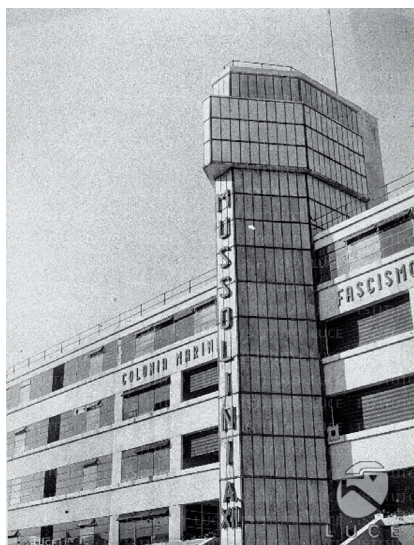
„A fiúk és lányok, fiatal férfiak és nők egészségének védelme és erősítése érdekében a faszizmus az 1930-as években úgy döntött, hogy »helioterápiás kolóniákat« szervez [tengerparton és hegyoldalon, férfiak és nők számára], hogy a kevésbé tehetős osztályok gyermekeinek ingyenes, terápiás nyaralási lehetőséget biztosítson, megfelelően képzett tanári kar felügyelete alatt. Ezek a nyaralások militáns jelleggel is rendelkeztek.”⁵²

Például, az egyik legimpozánsabb Colonia marina della Federazione Fascista di Novara (most Colonia Novarese), melynek tervezője Giuseppe Peverelli volt, 1934-ben készült, ötemeletes, 900 férőhelyes, nyári táboroztatásra alkalmas épület volt, amelynek megnyitó ünnepségére maga a Duce is ellátogatott. A Riminiben épült monumentális Novarese jellegzetes, fascia alakú központi tornyáról is nevezetes, amelyen ráadásul a „Mussolini” felirat is szerepelt. Giuseppe Bottai a kultúra és a művészet állami ellenőrzésének központi alakjaként jelentős befolyást gyakorolt az építészeti stílusok, a műemlékvédelem és az építészszakma szervezeti kereteinek alakulására. Politikájának célja volt, hogy a faszizmust ne csupán a múlt dicsőségére, hanem a modernitásra és a jövőre is építse. Bottai támogatta azokat a művészeket (beleértve az építészeket is), akik a modern stílusok, köztük a racionalizmus segítségével akartak egy, a faszizmushoz méltó „új olasz művészetet” létrehozni.

Ez a megközelítés eltért a tradicionálisabb, nagy méretű, klasszicizáló építészettől, az ún. Novecento Italiano irányzat főáramától. A tábor épülete egy hosszú, karcsú hajót imitál, amelynek több szintje kinyúlik a tenger felé. Ez a forma a modernitást, a dinamizmust és a tengeri hatalom fasiszta ideálját jelképezte. Az épület központi tengelyében egy magas, mintegy 30 méteres Littoria-torony magasodott. Ezen voltak elhelyezve a zöld, fehér és piros színű fényszórók, amelyek a nemzeti trikolorót szimbolizálták. Ez az elem a fasiszta propaganda és az építészeti szimbolika tipikus ötvözete volt.

⁵¹ *Függetlenség*, 1941. június (9. évfolyam) 1941-06-19 / 2.

⁵² Carlo CRESTI, *Colonie marine e montane negli anni del fascismo*, <https://popolazioneestoria.it/article/download/125/118,7-8>.

3. kép. Colonia Marina Novarese a Miramare, 1940. 08. 03. (építész Giuseppe Peverelli)⁵³

III. A keszthelyi üdülőlház és építésze: Svastits Géza

A keszthelyi üdülőlház tervezője Svastits Géza volt, akinek családja hagyatékából egy rendkívül érdekes és értékes album áll a rendelkezésünkre, egyelőre kiadatlan állapotban. Az általa tervezett keszthelyi épületről az 1936-os *Tér és forma* című lap is beszámolt. E lap hasábjain megjelent tervrajzok, fotók, egyéb illusztrációk a család tulajdonában lévő albumban is szerepelnek, mintegy bemutatva az építész munkásságának legfontosabb állomásait.

Az „épület bizonyára jól kielégíti majd a reája bízott hivatást, de ezenfelül hirdetni fogja a pécsi Erzsébet-egyetem szellemét is – sőt hozzá fog járulni ahhoz, hogy az egyetem diákságába beleoltja az Alma mater iránti szeretet és odatartozásnak azt az érzését, amely végeredményben minden universitás életének alapvető tényezője kellene, hogy legyen.”⁵⁴

⁵³ In *Archivio Luce* <https://www.archivioluce.com/>, https://patrimonio.archivioluce.com/luce-web/detail/IL0000014310/12/-4543.html?indexPhoto=7&startPage=&jsonVal=&jsonVal={%22jsonVal%22:%22fieldDate%22:%22dataNormal%22,%22_perPage%22:20}}.

⁵⁴ „A pécsi Erzsébet-Tudományegyetem keszthelyi üdülőlháza”, *Tér és Forma* 9, 10. sz. (1936): 274. https://adt.arcanum.com/hu/view/TERESFORMA_1936/?query=keszthely%2C+svastics+g%C3%A9za&pg=410&layout=l1936.

4. kép. Svastits Géza albuma⁵⁵

Svastits Géza, a Keszthely Helikon Liget Parcellázási Iroda vezetője és a Balatoni Intéző Bizottság tagja is volt egyúttal. A diákszálló építése a korszak diákjóléti koncepciójába beleillett, ám építészeti jelentősége is kiemelkedik. Számos iskolaépület tervezése és megvalósulása fűződik nevéhez, amelyekről készült fotókat Svastits saját albumába is behelyezte (4–5. kép).

5. kép. Svastits Géza albuma⁵⁶

⁵⁵ A Svastits-albumról készült képek e tanulmány szerzőinek saját fotói.

⁵⁶ A Svastits-albumról készült képek e tanulmány szerzőinek saját fotói.

Svastits Géza építész munkásságának részletes, teljes feltárása folyamatban van, remélhetően a még kiadatlan, az építész és leszármazottjai által gondozott album ehhez majd fontos információkat nyújt a későbbiekben. A ma elhanyagolt, romos állapotban lévő épület tervezőjéről Wettstein Domokos tanulmánya már fontos információkat közöl, amelyek közt szerepel az erőteljes olasz modernista hatás is:

„Svastits Géza a harmincas évek elejétől fokozatosan nyitott a modernitás felé, az épület funkcionális szerkesztése, szikár tömeg- és homlokzatképzése már ennek az átalakuló szemléletnek az eredménye. Az épület megformálására azonban érezhetően más korabeli irányzatok, például az olasz novecento is hatással lehetett, amely irányzat klasszicizáló karakterével Svastits számára a történeti és a modern építészet közti átmenetet jelenthette.”⁵⁷

6. kép. A keszthelyi üdülő Svastits Géza albumából⁵⁸

Amikor 1935. augusztus 1-jén ünnepélyes keretek között felavatták a pécsi egyetem új üdülőházát, országos sajtókampány kísérte az eseményt. A *Dunántúl* című lap második oldalán nagy betűkkel adott hírt az eseményről: „József királyi herceg a keszthelyi nyári egyetem ünnepélyes megnyitóján. Felavatták a pécsi egyetem diáküdülőházát. Olasz, német és osztrák hallgatók érkeztek Keszthelyre.”⁵⁹

Részletesen beszámol a legfontosabb keszthelyi helyszínekről: a Balatoni Múzeum nagytermében történt a megnyitó, és felavatták az új, 50 férőhelyes üdülő épületét is,

⁵⁷ WETTSTEIN Domonkos, „Keszthely és a Helikon liget építész a két háború közt: Svastits Géza”, *Építészfórum*, <https://epiteszforum.hu/szerzo/wettstein-domonkos>.

⁵⁸ A Svastits-albumról készült képek e tanulmány szerzőinek saját fotói.

⁵⁹ *Dunántúl*, 1935. augusztus (25. évfolyam, 173–197. szám), 1935. 08. 02., 2.

amelynek megvalósulása a pécsi Erzsébet Tudományegyetem, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium és Keszthely nagyközség anyagi támogatásának köszönhető. Az ünnepi misét a katolikus plébániatemplomban Strommer Viktorin tihanyi főapát celebrálta. Illusztris vendégek fogadták el a szervezők meghívását:

„József királyi herceg tábornagy, a kultuszminiszter képviselőjében Tasnády Nagy András dr. kultuszállamtitkár, a társegyetemek részéről Kenyeres Balázs dr. a Pázmány Péter tudományegyetem v. rektora, a szegedi Ferenc József tudományegyetem részéről Iványi Béla dr. jogi kari dékán, Pihál Viktor dr. és Malatinszky Ferenc dr. felsőházi tagok, Bánó Iván és Cseh-Szombathy László országgyűlési képviselők, Bódy Zoltán dr., Zala vármegye alispánja, Kaposváry György dr. Kaposvár polgármestere, a helyi előkelőségek közül Huszár Pál főszolgabíró, Reischl Imre városbíró, Krotter Miksa zalavári apát, Mansfeld Géza dr. rektor magnificus, Bozóky Géza, Deák János, Princz Gyula, Kastner Jenő, Krisztics Sándor egyetemi tanárok és a nem rég kinevezett és az egyetemi tanács kezébe ma Keszthelyen esküt tett Tóth László dr. ny. rendkívüli tanár, valamint Petykó János dr. egyetemi főtanácsos. A Hiszekegy eléneklése után az egyetemi tanács élén Mansfeld Géza dr. rektor üdvözölte a királyi fenséget, a kultuszminiszter képviselőjét és a vendégeket, majd emelkedett szavakban mutatott rá arra az immár világhírességre, amely a nyári egyetemeket mindenütt életre hívja.”⁶⁰

Szólásra emelkedett dr. Kastner Jenő bölcsészkar dékán, a nyári egyetem szellemi atyja is, aki beszédében

„rámutatott a Dunántúl-kutatás megszervezésének fontosságára, amely feladat élére állott a pécsi Erzsébet tudományegyetem, amikor »Pannónia« címmel folyóiratot indított és itt a Dunántúl szívében, Keszthelyen nyári egyetemet rendez, amely elsősorban a Dunántúl és Pannonia-kutatás népszerűsítésére hivatott. Ezután ismertette a diáküdülöház létrejöttét, amelyhez Keszthely városa egyholdas ingyen telket és 20 ezer pengőt, az egyetem autonóm bevételeiből 30 ezer pengőt, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium tízezer pengőt és Festetich György háromezer pengő hozzájárulást adott. Majd Kastner professzor a nyári egyetem és a diáküdülöház mecénásait és a nyári egyetem bel- és külföldi hallgatóit üdvözölte.”⁶¹

Az épület átadását rögzítő fotó, amely a Svastits-albumban található, jelenlegi ismereteink szerint az egyetlen, ahol jól látható az ünnepi eseményre összegyűlt hivatalos személyek csoportja és az építész maga.

⁶⁰ *Dunántúl*, 1935.

⁶¹ *Dunántúl*, 1935.

7. kép. Az üdülőház ünnepélyes átadása, Svastits-album⁶²

Kastner Jenő 1935. szeptember 20-án kelt jelentésében az elmúlt két év nyári egyetemének tapasztalatairól számol be a Rektori Tanácsnak.

„Az előadások központi témája a folyó tanévben »Pannónia a római uralom alatt és a népvándorlás korában« volt. Remélem, hogy vele a Pannónia-kutatás gondolatát sikerült népszerűsíteni egyetemünknek. Ez előadássorozat művészeti és irodalomtörténeti, valamint természettudományi előadások tették változatosabbá. A kezdő év népszerűbb stílusával szemben, a folyó évben elmélyedőbb munkát igyekezett végezni a Nyári Egyetem. A múlt évhez képest a tanfolyam hallgatósága emelkedett. 138 volt a nem Keszthelyi illetőségű hallgatók száma. A német csoport 20, az olasz 17 tagból állott, voltak azon kívül osztrákok, lengyelek és egy finn hallgató. Az egyetemünk által kiküldött 24 ösztöndíjas hallgató szorgalmasan eljárt az órákra és magaviseletével általános elismerést vívott ki. [...] A fenti jelentéssel kapcsolatban a következő tiszteletteljes kéréseket vagyok bátor a Tek. Tanács elé terjeszteni. 1. Kérem a Tek. tanácsot méltóztassék kebeléből egy tanácsot küldeni, amely a Keszthelyi Nyári Egyetem alapjának a Questurában fekvő elszámolását felülvizsgálja és a felmentvényt megadja. 2. Fejezze ki a Tek. tanács köszönetét Reischl Imre kormányfőtanácsos, keszthelyi városbírónak azért a szívességért, mellyel nyári tanfolyamunkat és egyetemünk hallgatóit ő és a város polgársága fogadta. 3. A Tek. tanács döntését kérem, fenn kívánja-e tartani a keszthelyi nyári tanfolyamot a jövő nyáron is s mik erre vonatkozó óhajai.”⁶³

⁶² A Svastits-albumról készült képek e tanulmány szerzőinek saját fotói.

⁶³ PTE EL VIII.101.b. 60. d. 82/1935-36.

Néhány hónap múlva megérkezett az a hivatalos levél, amelyben Kastner professzort a római Magyar Intézet igazgatói tiszteinek ellátásával bízták meg 1936. január hó 1-től kezdődően.

„Nevezett részére, római beosztása tartamára, illetményei érintetlenül hagyása mellett, szabadságot engedélyezek és felhívom a tek. Tanácsot, hogy helyettesítésére nézve javaslatát hozzám mielőbb terjessze fel. Budapest, 1935. december hó 14.-én. Hóman s.k. M. kir. Erzsébet tudományegyetem tek. Tanácsának, Pécs.”⁶⁴

A Keszthelyi Nyári Egyetem szervezésének fő koordinátora dr. Tóth László professzor lett.

Dr. Prinz Gyula rektor pedig már Rómába küldte azt a levelet, amelyben az egyetem vezetése elkötelezi magát a továbbiakban, hogy a nyári egyetem eszmeiségét tovább őrzi, a koncepció helyességét fontosnak tartja, és kéri a pécsi professzort, hogy minden kapcsolatát, kreativitását, tudását vesse latba az intézmény fennmaradása érdekében.

„MÉLTÓSÁGOS PROFESSZOR UR! A Tanács folyó hó 27.-én nagy sajnálattal vette tudomásul, hogy a felmerült nehézségek miatt Méltóságod a nyári egyetemünk további vezetésére nem vállalkozik és eddigi fáradozásáért köszönetét fejezte ki. A Tanács elhatározta, hogy a Nyári Egyetemet mindenképpen üzemben tartja az idei nyáron is, mert a már kihirdetett Nyári Egyetem szüneteltetésében az egyetem tekintélyének sérelmét látja, másrészt úgy látja, hogy a csupán egy évben való szüneteltetés az egész eszme csődjét jelentheti. Egyúttal értesítem Méltóságodat, hogy a Tanácstól nyert felhatalmazás alapján a Nyári Egyetem folyó évi vezetésére Tóth László ny.rk. tanár urat kértem fel, aki ezt a megbízást arra való tekintettel, hogy meggyőződése szerint ez a megbízás Méltóságod intencióinak is teljesen megfelel, s ezen intenciókból is indult ki, elvállalta. Most már arra kérem Méltóságodat a Tanács külön megbízásából, hogy a Nyári Egyetemet mindenképpen, de kifejezetten a külföldi kapcsolatok épségben tartása érdekében támogatni méltóztassék. Fogadja Méltóságod kiváló tisztelem őszinte nyilvánítását.”⁶⁵

Így

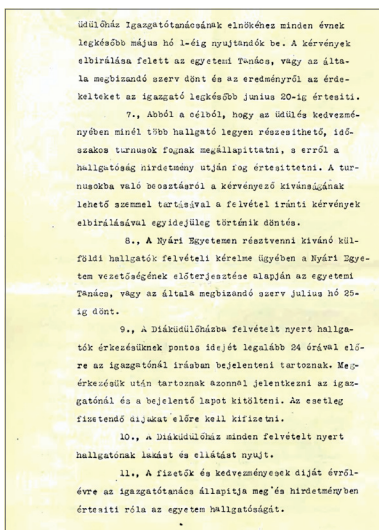
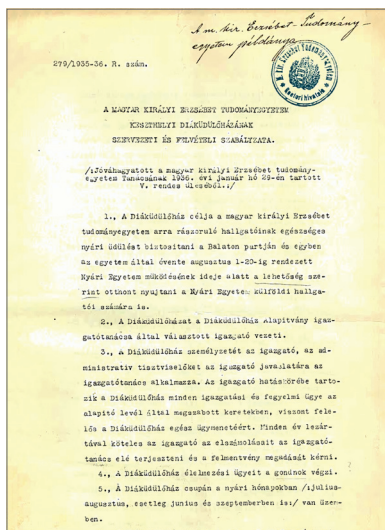
„ettől kezdve Koltay-Kastner Rómában építi tovább az olasz-magyar kulturális kapcsolatokat, teszi azt, amit hivatásának tekintett pályája elején: kutat, oktat, szervez, összeköti a kutatást a tanítással, az oktatást a szervezéssel, mindezt a tudományos alaposág igényességével. [...] A legfontosabb lépéseket megtette,

⁶⁴ PTE EL VIII. 107.e. 21. d. 85/1935-36.

⁶⁵ PTE EL 452 1935-36.

elindított egy olyan programot, amely hosszú ideig összekötötte Keszthely városát a Pécsi Erzsébet Tudományegyetemmel, az előadások, előadók révén pedig Európával egészen 1947-ig.”⁶⁶

A keszthelyi nyári egyetem koncepcióját az egyetem vezetése teljes mértékben támogatta, életben tartotta, gazdasági helyzetét rendezte. A továbbiakban a kutatás iránya ezeket a témákat fogja érinteni. Mindazonáltal Kastner professzornak elvülhetetlen érdemei vannak a nyári egyetem első éveinek programjának kialakításában, megszervezésében, hiszen az alapító okiratban már minden olyan problémára megoldást igyekeztek találni, amelyek az első két év során felmerült nehézségeket rendezte. A magyar királyi Erzsébet Tudományegyetem tanácsa 1936. január 29-én elfogadta a Diáküdülőház szervezeti és felvételi szabályzatát, a házirendet, az alapító okiratot. Az alapítvány vagyona részletesen tartalmazó okirat már feltünteti a vagyonkezelésre kijelölt igazgatótanács tagjait és hatáskörét, amely szerint aztán az üdülőház, az azt működtető alapítvány egészen az államosításig működött (8. kép).

⁶⁶ FARKIS, „A tudományos kutatás...” 17.

A MAGYAR KIRÁLYI ERZSÉBET TUDOMÁNYEGYETEM
KESZTHELYI DIÁKÜDÜLŐNÉZSÉK
HÁLRINDZET.

/Jóváhagyott a magyar királyi Erzsébet tudományegyetem Tanácsának 1936. évi (Janár hó 26-án tartott V. rendes üléséből)/

- 1., A DiákÜdülőház lakói szobájukat legkésőbb reggel 10 óráig takarításra átengedni tartoznak. Ha valaki beteg, a betegszobában nyar elhelyezést.
- 2., Az étkezéseket a lakók csak az étteremben fogyasztathatják el.

A reggelit 7-10 óráig szolgálják fel az étteremben, ebéd 1 órákor, a vacsora 8 órákor van. Aki később akar kivételképen egy-egy alkalommal étkezni, vagy valamely étkezéről el akar maradni, aztelek azt előzetesen bejelenteni. Váratlan késés vagy elmaradás utólag igazolendő.

- 3., A DiákÜdülőház kapui este 11 órákor bezáródnak. A későbbben bejutások költségek nevüket és érkezésük idejét a kapunál kitett könyvbe bejegyezni.
- 4., A lakószobákban petroleum lámpát szetni, gyorsforralót, vagy villanyvasalót használni tilos.
- 5., Ha valaki ott tartozkodásának ideje alatt a DiákÜdülőházt egy vagy több napra, vagy éjjelre el akarja hagyni, ezt az igazgatónak előzetesen bejelenteni tartozik. A DiákÜdülőházból való végleges távozás esetén a Munkaügyi hivatalos mellett legalább 24 órával előbb jelentés teendő.

- 6., A kertre, épületre és berendezési tárgyakra vigyázni, valamint a vízzel és villanygal takarékoskodni, minden lakó lelkiismeretbeli kötelessége.
- 7., Betegség esetén azonnal jelentés teendő az igazgatónak.
- 8., Vendégeket a lakók, amennyiben nem úgynban fekvő betegek, kirándólag a kertben, előcsarnokban, vagy étkezésben fogadhatnak.
- 9., Azt a lakót, aki a házrend ellen ismételtén vét, vagy ha vétésége súlyos természetű az igazgató akár azonnal is eltávolíthatja. Felebezni az igazgatótanácsához lehet, de ez a körülmény az eltávolítás foganatosítására halszató hatással minosen.

279/1936-36. R. szám.

A L A P I T Ó L E V É L .

A vallás- és közoktatásügyi magyar királyi miniszter tudtára adja mindenkinek, akit illet, vagy a jövőben illetni fog, hogy az alábbi 3-ik szakaszban felsorolt jogi személyek, intézmények és magánegyetem nemes és hazafias üdözetkészségéből a pécsi magyar királyi Erzsébet tudományegyetemmel kapcsolatosan szervezendő k e s z t h e l y i d i á k ü d ü l ő h á z létesítése céljából a jelen alapító levél 4-ik szakaszában felsorolt ingó és ingatlan vagyonok gyűltek egybe, mely alapítványoszerű adományokat a megjelölt diákszociális cél eredményes megvalósíthatása érdekében az alapítók egyetértő elhatározással alapítvánnyá alakítanak s amely alapítvánnyal a következő pontokban foglalt a l a p i t ó l e v é l e t adják ki.

1. Az alapítvány címe:

Az alapítvány Magyarország főmáltóság Kormányzójának a jelen alapító levélre vezetett jóváengedő záradékában foglalt magas el-

határozása, illetve engedélye alapján a "Pécsi Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetemmel kapcsolatos DiákÜdülőház Alapítvány" nevet viassli.

Az alapítványi épület: "M. kir. Erzsébet Tudományegyetem Keszthelyi DiákÜdülőháza" névvel is megnevezendő.

2. Az alapítvány célja és rendeltetése.

Az alapítvány célja a pécsi Erzsébet tudományegyetemmel kapcsolatban diákÜdülőház létesítése; közelebbi rendeltetése a pécsi magyar királyi Erzsébet tudományegyetem hallgatóinak a nyári hónapokra üdülés céljából elhelyezés biztosítása.

3. A társalapítók és azok adományai.

1. A vallás- és közoktatásügyi magyar királyi minisztertől engedélyezett hiteltől 10.000 F
2. A magyar királyi Erzsébet tudományegyetem Tanácsa a szabad rendelkezésre álló egyetemi autonóm hiteltől 30.000 "
3. Keszthely nagyközség képviselőtestülete a költségvetése terhére engedélyezett hiteltől 20.000 "
4. Herceg Pesticus György adományából 3.000 "

5. Keszthely nagyközség képviselőtestülete által adományozott Keszthelyen lévő s a keszthelyi 4548.sz. tkvi betétben A+I soraz. 664/I-a-I/64. hrszám alatt felvett 987 □ 81 kiterjedésű telek, amelyek eszidőszerezinti forgalmi értéke . .10.000 F

4. Az alapítvány vagyona és jövedelmei.

Az alapítvány vagyona egyelőre a 3-ik szakaszban felsorolt alapítványoszerű juttatásokból alakul, amelyek részben már befolytak, részben azaz teljes összegükben pedig az 1935. év végéig fognak befolyni.

Az alapítvány eszidőszerezinti vagyona és annak további esetleges szaporulata elsősorban a diáküdülőház létesítésére és berendezésére lesz felhasználandó; az esetleg fennmaradó, valamint az esetleges további alapítványoszerű vagyonszaporulat elsősorban az épület karbantartására, felzelelésének kiegészítésére, illetve pótlására, továbbá a be nem épített telekrésznek kerttel, teniszpályával és egyéb sportcélokat szolgáló lehetőségekkel való ellátására lesz fordítandó, másodsorban tőkésítendő lesz a annak kamatai, illetve hozadéka fogják az alapítvány jövedelmét alkotni.

Az alapítvány jövedelmeiként lesznek továbbá bevételvezendők és felhasználandók az

esetleges nem alapítványi természetű adományok és hozzájárulások, így elsősorban az egyetemi betegápolási alappól az egyetemi Tanács által kiutalendő hozzájárulás, továbbá a diáküdülőház bevétele, amely a diáküdülőházba felvett egyetemi hallgatók által befizetendő lakás- illetve ellátási díjkből áll.

5. Az alapítvány kedvezményezettjei.

Az alapítvány kedvezményében /a diáküdülőházba való felvétel, ellátás:/ a pécsi magyar királyi Erzsébet tudományegyetemnek azok a hallgatói részesülnek, akiket az egyetemi Tanács, illetve az a szerv, amelyet ezzel az egyetemi Tanács megbiz, a diáküdülőházba felvez. Rendkívüli esetekben azonban az egyetemi Tanács hozzájárulásával az üdülőházba olyanok is felvehetők, akik nem hallgatói a pécsi magyar királyi Erzsébet tudományegyetemnek.

6. A felvétel módja.

A felvétel eszközésére vonatkozó részletes szabályokat, nemkülönb a diáküdülőház belső életét és rendjét szabályozó rendelkezéseket az igazgatótanács által megállapítandó s a pécsi magyar királyi Erzsébet tudományegyetem Tanácsa jóváhagyását igénylő

szabályzat tartalmazza, amely a jelen alapító levél kiegészítő részét képezi.

7. Az alapítványi vagyon kezelése.

Az alapítvány ingatlan és ingó vagyont az igazgatótanács teljes vagyoni felelősség mellett kezeli.

8. Az igazgatótanács.

Az igazgatótanács az elnökn kívül 5 tagból alakul akként, hogy abba 3 tagot az egyetemi Tanács, 1 tagot a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1 tagot pedig Keszthely nagyközség küld ki.

Az elnököt a magyar királyi Erzsébet tudományegyetem Tanácsa választja.

Az elnök és az igazgatótanács tagok megbízatása 3 évig tart, de újra megbízhatók. Ha valamely tag megbízatásáról lemond, azt a megbízójának tartozik bejelenteni, s ez esetben az arra jogosult szerv más tagot delegál.

Az igazgatótanács képviseli az alapítványt hatóságokkal és bárkivel szemben peres és perenkívüli ügyekben egyaránt. Az igazgatótanács működésének egyéb részletkérdéseit az ügyrend szabályozza. Az ügyrendet az igazgatótanács állapítja meg s

a pécsi magyar királyi Erzsébet tudományegyetem Tanácsa hagyja jóvá.

9. Egyetemi felügyelet.

Az igazgatótanács ülési jegyzőkönyvei az ülést követő 14 napon belül a magyar királyi Erzsébet tudományegyetem Tanácsához hiteles másolatban beérkeztesendők.

Az igazgatótanács intézkedése és határozatai ellen bármely érdekelt fél a magyar királyi Erzsébet tudományegyetem Tanácsánál keresetet orvoslást; az egyetemi Tanács határozatai ellen a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felülvizsgálati kérelemnek von helye.

Az alapítványi intézmény felett a magyar királyi Erzsébet tudományegyetem mindenkori Tanácsa felügyeletet gyakorol.

10. Kormány-felügyelet.

Az igazgatótanács az alapítvány vagyonáról és abban beállott változásokról szabályoszerű számadat vezet s azt minden év végén felülvizsgálás és jóváhagyás végett az egyetemi Tanács utján a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjeszti, akit a jelen alapítvány feletti főfelügyeleti jogkör gyakorlása illet meg.

8. kép. A keszthelyi üdülőház alapító okirata, szervezeti és felvételi szabályzata⁶⁷

Bibliográfia

- BÁLINT Gyula „Pécs – Róma – Szeged. Beszélgetés dr. Koltay-Kastner Jenő tanszékvezető egyetemi tanárral”, *Tiszatúj* 20, 2. sz. (1966).
- BOBBIO, Norberto, „A fasizmus ideológiája”, *Világosság* 34, 2. sz. (1993).
- BODA Miklós, „A börtön sem hagyott bennem semmi keserűséget”. Az italianista Koltay-Kastner Jenő [1892–1985]”, *Jelenkor* 56, 7–12. sz. (2013): 1276–1289. https://adt.arcanum.com/hu/view/JelenkorPecs_2013_2/?query=boda+mikl%C3%B3s&pg=538&layout=1
- Bozsó Judit, „A Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem Olasz Tanszékének története (1924–1940)”, *Mediterrán és Balkán Fórum* 11. sz. (2010): 18–24. <https://btk.pte.hu/sites/btk.pte.hu/files/2022-11/mediterran201001.pdf>.
- CRESTI, Carlo, *Colonie marine e montane negli anni del fascismo*. <https://popolazioneestoria.it/article/download/125/118,7-8>.
- DEZSŐ Krisztina, „Az Erzsébet Tudományegyetem Keszthelyi Nyári Egyeteme”, *PTE ETKK Történeti Gyűjtemények Osztályának blogja*, https://tgyoblog.lib.pte.hu/ete-nyari-egyeteme/#_ftnref10
- FARKIS Tímea, „»A tudományos kutatás szempontjából mindegy az, hogy hol él az ember: Pécsen, Rómában vagy Szegeden.« (Koltay-Kastner, 1966) Koltay-Kastner Jenő italianista tudós szerepe a keszthelyi nyári egyetem szervezésében”, in *Olasz mint második idegen nyelv. Nyelvpedagógiai és alkalmazott nyelvészeti tanulmányok*. szerk. KOLLÁR Andrea – HORVÁTH Zoltán (Szeged, a Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kara,

⁶⁷ PTE EL VIII.101.b. 279/1935-36 r. számú irat csatolva a 265 1950-51 iktatószámú csomóhoz.

- 2025), 9–23. <https://publicatio.bibl.u-szeged.hu/37322/1/SZTE-Glottodidaktika1online.pdf#page=10>
- JÁZSAY Magda, „Koltay-Kastner Jenő (1892–1985)”, *Helikon-Világirodalmi Figyelő* 31, (1985): 391–392. https://adt.arcanum.com/hu/view/HELIKON_1985/?query=j%C3%A1szay+magda%2C+koltay&pg=396&layout=1
- KAPRONCZAY Károly, „Véráldozatok az Alpok vidékén ” Olaszország az első világháborúban”, *Valóság* 65, 9. sz. (2022).
- KAPOSI Márton, „A 90 éves Koltay-Kastner Jenő köszöntés”, *Tiszatáj* 36, 1–12. sz. https://adt.arcanum.com/hu/view/Tiszataj_1982/?query=koltay-kastner+jen%C5%91&pg=129&layout=1
- K. FARKAS Claudia, „Változatok az oktatásügyi diszkriminációra a fasiszta Olaszországban”, *Neveléstörténet* 13, 3–4. sz. (2016).
- KASTNER Jenő, „Börtönben”, *Pécsi Napló*, 1927. április (36. évfolyam, 74–97. szám). https://adt.arcanum.com/hu/view/PecsiNaplo_1927_04?pg=134&layout=1&query=+p%C3%A9csi+napl%C3%B3%2C+1927.+%C3%A1prilis+17
- KASTNER Jenő, „Nyári egyetem Keszthelyen”, *Magyar Szemle* 25, 9–12. sz. (1935).
- KENDEH-KIRCHKNOPFNÉ FARKIS Tímea, „Az interkulturális kompetencia fejlesztése az olasz nyelv és irodalom középkorai oktatásában”, *Magyar Református Nevelés*, 2. sz. (2022): 7–14.
- KLEBELSBERG Kuno, „A római egyetem aulájában 1926. március 16-án olasz nyelven tartott előadás”, in *Gróf Klebelsberg Kuno beszédei, cikkei és törvényjavaslatai 1916–1926* (Budapest: Atheneum, 1937).
- KOLLÁR Andrea, „Nyelvpolitika és nyelvi jogok Olaszországban egy többnyelvű közösség tükrében”, in *Nyelvi közösségek – nyelvi jogok szerk. BENŐ Attila és SZILÁGYI N. Sándor* (Kolozsvár, Románia: Anyanyelvpolók Erdélyi Szövetsége, 2006).
- KOLTAY-KASTNER Jenő, *Olasz-magyar művelődési kapcsolatok* (Budapest: Magyar Szemle Társaság, 1941).
- KOLTAY-KASTNER Jenő, *Iratok a Kossuth-emigráció történetéhez 1859* (Szeged, 1949).
- KOVÁCS Sándor Iván, „A szigorú filológus»: Koltay-Kastner Jenő”, *Irodalomtörténet*, 24/74 (1993). évfolyam. https://adt.arcanum.com/hu/view/IrodalomTortenet_1993/?query=koltay-kastner+jen%C5%91&pg=309&layout=1
- LENGVÁRI István, „Az Erzsébet Tudományegyetem rövid története”, *Per Aspera ad Astra. A Pécsi Tudományegyetem művelődés- és egyetemtörténeti közleményei*, 10, 1–2. sz. (2023): 18–25.
- NEMÉNYI Kázmér, „Koltay-Kastner Jenő 1892–1895”, *Irodalomtörténet* 17/67 (1985). https://adt.arcanum.com/hu/view/IrodalomTortenet_1985/?query=koltay-kastner+jen%C5%91&pg=812&layout=1
- PILKHOFFER Mónika, „Az Erzsébet Tudományegyetem pécsi épületei”, *Per Aspera Ad Astra* 1, 2. sz. (2014): 36–60. https://epa.oszk.hu/02600/02696/00002/pdf/EPA02696_Per_Aspera_Ad_Astra_2014_02_037-061.pdf
- SÁRKÖZY Péter, „»Valljon s mikor leszön jó Rómában lakásom?« Kérdések a Római Magyar Akadémia sorsáról”, *Hitel. Irodalmi, társadalmi és művészeti folyóirat* (2022). <https://hitel.folyoirat.hu/2022/07/05/sarkozy-peter-2/>
- UJVÁRY Gábor, „Egy tudós kultúrpolitikus kalandjai Rómában és a magyar hivatalokban. Gerevich Tibor és a római Magyar Akadémia”, *Történelmi szemle* 50, 2. sz. (2008).

- WESELY Ödön, „A nyári egyetemek”, *Dunántúl*, 1934. augusztus (24. évfolyam, 172–196. szám), 1934. 08. 02., 173. szám, https://adt.arcanum.com/hu/view/Dunantul_1934_08/?query=keszthelyi+ny%C3%A1ri+egyetem%2C+weszely%2C+1934&pg=10&clayout=l
- WETTSTEIN Domonkos, „Keszthely és a Helikon liget építésze a két háború közt: Svastits Géza”, *Építészfórum*, <https://epiteszforum.hu/szerzo/wettstein-domonkos>